

NAGY- BUDAPEST VÁRMEGYE

Irta: FRIEDMANN ERNŐ

Budapest és a perifériák viszonyának rendezésére három idea merült fel, — mondotta Kozma Miklós belügyminiszter csütörtök esti beszédében és sorra vette a három alternatív lehetőséget, amelyekkel a Magyar Hírlap vasárnapi vezércikkei is behatóan foglalkoztak, több alkalommal is. Budapest közigazgatási egyesítése a környékvárosokkal; ezeknek összefogása egymással, Budapest bekapcsolása nélkül; vagy egy közös szerv, esetleg bizottság létesítése a közös ügyek egységes irányítására, — ez a három megoldási lehetőség sommás összefoglalása. A belügyminiszter pénzügyi okokból keresztülvihetetlennek látja az első megoldást, amelynek súlyos nehézségeit hangsúlyozták a Magyar Hírlap vezércikkei is. A második lehetőséggel szemben a földrajzi akadályokat említi a miniszteri beszéd és így a harmadik idea megvalósítására hajlik, elismerve azt, hogy a perifériák viszonyát Budapesttel szemben sürgősen rendezni kell.

Mint első lépés valóban ajánlatos volna egy olyan „vegyes bizottság“, ahová a tagok egy részét Budapest törvényhatósági bizottsága vagy tanácsa, a tagok másik részét a környék önkormányzatai küldenék ki. A bizottság felállítása nem igényelne semmiféle hosszadalmas előkészítést és a legrövidebb idő alatt megtörténhetnék, két cél elérésével. Létrejönne Budapest és környéke között a kontaktus, amely idáig teljesen hiányzott, továbbá körülhatárolást nyerének és tisztázódnának azok a problémák, amelyek közösen érdeklik és érintik Nagy-Budapest alkatelemeit.

Nagy-Budapest ugyanis nem távoli célkitűzés, hanem olyan gyakorlati realitás, amelyet az élet már felépített, a háború óta eltelt másfél évtized alatt, mikor Budapest lakosságának száma látszólag stagnált, míg a főváros környékének lakosságánál százezres emelkedéseket mutatott ki minden újabb statisztikai felvétel. Állandó, erős kiáramlás a környék felé, amelynek kiegyensúlyozása kötötte le Budapest népszaporulatát, — ez volt a helyzet a 20-as évek kezdete óta és ezáltal vált teljessé Budapest és a periféria összenövése, földrajzilag és gazdaságilag egyaránt. Budapest és Ujpest, vagy Budapest és Kispest „határa“ ma egy közigazgatási de-

markációs vonal, amelynek az életben semmi nyoma nincsen többé. Budapest lakosságának egy elég jelentékeny része a környékvárosokban keresi meg kenyerét és a perifériák lakosságának még sokkal jelentékenyebb része indul el reggelként budapesti munkahelyére. Többször tízezer „adóalany“ kapja fizetését vagy bérét az egyik autonómia területén, míg lakása a másik autonómia területén van.

De nem csupán ez mutatja az összeszövődést Budapest és a perifériák között. A belügyminiszternek igaza van abban, hogy a környék közigazgatási egységeinek közös önkormányzati keretbe foglalása földrajzilag amorf alakulathoz vezetne, a perifériák gyűrűszerű elhelyezkedésénél fogva. A gyűrű azonban félmillió lakosságával egy nagyon fontos szemszögből nézve amúgy is szerves egységbe forrott, mert szinte egyetlen fogyasztási piac Budapest, amely átveszi a perifériák termékeit és munkaerejét. Az ilyen organikus gazdasági egység bizonyos fokig kiegyensúlyozza az organikus földrajzi egység hiányait.

A belügyminiszter beszédének egyik frappáns része volt „a két szomszédvár“ tragikomikus története. Közös előszobába nyílik a két hivatalszoba és az előszobában ül a közös altiszt. Ha az egyik hivatalszoba közölni akar valamit a másikkal, akta készül és az altiszt elindul az aktával a hivatalos épület nagy renga- tégén át az iktatóba. Néhány nap, vagy egy-két hét múlva azután az altiszt beviszi a visszaérkezett aktát a másik hivatalszobába, ahonnan ugyanígy indul el útjára a válaszkata. Így érintkezik egymással az évek hosszú során át két szomszédos hivatalszoba, pedig a szobák gazdái naponként többször is találkoznak és beszélgetnek.

Budapest és a perifériák idáig olyan „két szomszédvár“ voltak, ahol még a kontaktusnak ez a formája sem alakult ki. A budapesti városháza hozott olyan határozatokat, amelyek legközelebről érintették a perifériákat, vagy a környékvárosok tettek olyan lépéseket, amelyeknek fontos gyakorlati következményei voltak Budapestre nézve, anélkül, hogy akármilyen tárgyalás, vagy akármilyen aktaváltás történt volna a két érdekelt fél között. Legutóbb például a

HÉV megváltását a főváros egymaga vállalta és bonyolította le, pedig a HÉV közlekedési hálózata elemi jelentőségű a környékre nézve. A megváltás terheinek lényeges csökkenése következhetett volna abból, ha ezt az eminensen közös érdekű kérdést közös erővel oldják meg Budapest és a környékvárosok, úgy, hogy ezután a környékvárosok is szerephez jussanak a HÉV irányításánál, képviselve olyan szempontokat, amelyek lehetővé tennék a közlekedési hálózat teljesebb és rentábilisabb kihasználását.

A „vegyes bizottság“ felállítása véget vetne annak a közigazgatási elszigeteltségnek, amely most kikapcsol minden kontaktust Budapest és a környékvárosok között. És ha a bizottság nem tudná megoldani a felmerült problémákat, akkor ezzel is gyakorlati eredményt érne el, mert *ad oculos* bizonyítaná egy tényleges hatáskörrel felruházott közös szerv és közös keret létesítésének szükségességét. Ilyen keretül kínálkoznék a magyar közigazgatási hagyományokhoz híven Nagy-Budapest, mint megye, ha Nagy-Budapest, mint városi egység még nem is időszerű. Részben politikai mérlegeléseknél fogva és részben azért, mert a pénzügyi nehézségek áthidalásához valóban sokkal kedvezőbb gazdasági viszonyokra és financiaális lehetőségekre van szükség.

A múlt vasárnap játszódtak le a „Seine et Oise“ tartomány megyegyűlési választásai, nagy érdeklődéstől kísérve a francia határokon túl is. Mert Seine et Oise megyegyűlésének 90 tagját Párizs környékvárosai választják, másik 130 tagját pedig maga Párizs. És az egész tartomány lényegileg nem más, mint Nagy-Párizs közigazgatási egységbe foglalása, megyei keretben. Ez lehetne a fejlődési út nálunk is.

Budapest perifériáinak nagyon kevés közül van Pestmegye kiskőrösi vagy kunszentmiklósi járásához, de annál szorosabb a kapcsolatuk Budapest felé. Tehát már csak célszerűségi okokból is fonák helyzet az, hogy a környékvárosok Pestmegye közgyűlésén vagy kistanácsában fejtik ki kívánásaikat és panaszoznak el sérelmeiket, holott Pestmegye nem tud segíteni rajtuk, de Budapest felé nem visz út a perifériákból.

A vegyes bizottság felállítását tehát követnie kellene a második lépésnek, Budapest-megye létesítésének, minden fölösleges formáság mellőzésével és minden költség nélkül. Még csak új megyegyűlési választások sem kellenének. Az átmenet idejére Budapest most választott 108 törvényhatósági bizottsági tagja egyben tagja lehetne a Nagy-budapesti megyegyűlésnek, ahová feleslegesen delegálnának a környékvárosok autonómiái. Az állam expo-

nense a budapesti városházán, a főpolgármester tölthetné be egyben a főispáni állást az új megyében és a szükséges, amúgy sem nagy adminisztratív hatóságot részben Budapest, részben a környékvárosok vezető és beosztott tisztviselőiből lehetne összeállítani, egyetlen új állás kreálása és minden többletköltség nélkül. Ennek a gyakorlatilag rendkívül nagyjelentőségű reformnak megvalósításához elég volna egy olyan egyszerű kerettörvény, amilyen most az iparügyi minisztériumot választja el a kereskedelmi tárcától és simán, zökkenések nélkül kezdetre el funkcionálni Nagy-Budapest vármegye. Mint a főváros és a perifériák közös közigazgatási és önkormányzati szervezete, ahol a „vármegye“ szó csak egy szélesebb és lazább keretet akar megjeleníteni, olyan keretet, amely nem fogja össze szoros közigazgatási egységbe és még kevésbé fogja össze önkormányzati egységbe Budapestet környékével, de mégis biztosítja a szükséges kooperációt, az üzemi ellátás területén, a gazdasági kérdésekben és más közös problémák megoldásánál.

A régi, történelmi Pestmegyét ezáltal nem érné sérelem. A század eleje óta 800 ezerről a másfélmillió közelébe jutott el Pestmegye lakossága, tehát ma egy túldimenzionált közigazgatási egység és Budapest környékvárosai életviszonyaiknál, gazdasági felépítésükénél, társadalmi rétegződésükénél fogva amúgy is különváltak már a megyei fejlődéstől. Ha Kecskemétnek saját főispánja van, még inkább szükségük van az ilyen külön közigazgatási keretre Budapest környékvárosainak, amelyek hovatovább az „idegen test“, a *corpus separatum* szerepét töltik be Pestmegye életében, sajátos struktúrájuknál fogva.

Nagy-Budapest, mint új vármegye kettős szerepet töltené be. Biztosítaná a perifériák kapcsolatát Budapesttel, de egyben biztosítaná a perifériák egyes önkormányzatainak kapcsolatait is egymással. Hiszen a környékvárosoknak egymásközt is vannak olyan közös érdekeik, amelyek nem érintik ugyan Budapestet, de néha annál inkább érintenek két olyan várost, amelyek közül az egyiknek 80 ezer és a másiknak 40 ezer lakosa van. Az ilyen városok nem egyszer teljesen összeforrottak, földrajzilag és gazdaságilag, de azért egymástól függetlenül döntenek el olyan kérdéseket, amelyeket csak közös erővel lehetne szerencsésen megoldani. Az új vármegye létesítése véget vetne ennek az áldatlan partikularizmusnak és egységes, szerves irányt szabna a fejlődésnek, amely most is rohamosan fut előre, de teljes ötletszerűséggel és minden organikus terv nélkül.

Ma sok szó esik a tervgazdaságról és a közigazgatás racionalizálásáról. Súlyos

érvek sorakoznak fel a tervgazdaság ellen és mellett. De senki nem kifogásolhat egy olyan tervgazdaságot, amely kikapcsolja a mesterséges akadályokat egy félmilliós lakosságú, összeforrott gazdasági terület életéből és összehangolja a gazdasági erőket ezen a területen. A közigazgatás racionalizálásának pedig kevés olyan egyszerű, fontos feladata van, mint kapcsolat megteremtése, a kooperálás biztosítása, egyrészt az egymástól ma szeparált környékvárosok közt, és másrészt a perifériák egész öve és Budapest közt.

Nagy-Budapest, mint városi egység nagy elvi kérdés, súlyos politikum és nehéz pénzügyi probléma. De Nagy-Budapest, mint vármegye egyszerűen a közigazgatási és a gazdasági racionalizálás gyakorlati követelése, a megvalósításnak olyan síma módjával, ahogyan most az iparügyi minisztérium jön létre. A megvalósításnak vannak más módzatai is, mint amelyeneket ezek az észrevételek jeleztek, és az vitás kérdés lehet, vajjon a módzatok közül melyik a célszerűbb. De az nem vitás, hogy az egyik vagy a másik módzattal elsőrendű közigazgatási és gazdasági érdekekből rendezni kell Budapest és a perifériák viszonyát, továbbá rendezni kell azt a szinte káotikus helyzetet, amelyben most a környékvárosok élnek és növekszenek egymás mellett ötletszerűen és önkényesen, minden közös vonal betartása nélkül, a közös problémák egyoldalú, tehát célszerűtlen és drága megoldásával.

A közös keret felállítása nem volna kockázatos experimentum. Ellenkezőleg, utólag hagyna jóvá egy olyan egységet, amelyet félig már amúgy is megteremtett az élet és egészen csak azért nem tudott megteremteni, mert minduntalan beleütöközt mesterséges akadályokba. Most tehát az a feladat, hogy megtörténjék a mesterséges akadályok kiküszöbölése és az élet által diktált lázas iramú fejlődés organizálása, a célszerűség és a céltudatosság vonalán.